

06.03.2026

Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle

Asia: HE 149/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Kiitän mahdollisuudesta lausua asiassa. Keskityn lausunnossani tutkimusnäyttöön rikoksia tekevästä nuorista, jotka ovat keskeinen osa lakimuutoksen kohderyhmää. Lasten ja nuorten perusoikeuksien toteutumisen arviointi jää lausuntoni ulkopuolelle.

Esityksen tarve perustuu havaintoihin lastensuojelun sijaishuollon ja rikoskäyttäytymisen välisestä yhteydestä. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat ikätovereitaan useammin sekä rikosten uhreina (Saariluoma ym. 2021) että tekijöinä (Pitkänen ym. 2022). Ylipäänsä havainto siitä, että väkivaltaa tekevät nuoret ovat korostetun usein myös väkivallan uhreja, on rikoskäyttäytymistä koskevan empiirisen tutkimuksen vahvimpia tuloksia. Muun muassa eduskunnan oikeusasiamies ja lapsiasiavaltuutettu ovat pitäneet nykyistä lastensuojelulainsäädäntöä riittämättömänä sijoitettujen lasten hyvinvoinnin turvaamisen kannalta. Erityisesti luvattomat poissaolot lastensuojelulaitoksista lisäävät lasten riskiä sekä joutua rikosten uhriksi että syyllistyä rikoksiin. Eduskunnan oikeusasiamiehen toimintakertomuksen (2023) mukaan luvattomat poissaolot ovat viime vuosina lisääntyneet.

Esityksen perusteluissa mainitaan erikseen lasten ja nuorten väkivaltarikosepäilyjen mittava kasvu. Tilastoidun rikollisuuden kehitystä arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon, että vain pieni osa alaikäisten rikosteoista ilmoitetaan poliisille. Poliisille ilmoitetun rikollisuuden kasvu heijastaa myös muutoksia rikosten ilmitulossa: esimerkiksi Keskusrikospoliisi on arvioinut, että ilmoitusalttiuden kasvu selittää osan nuorten rikosepäilyjen lisääntymisestä (esim. Danielsson 2022). Myös kansallisesti edustavan Nuorisoriikollisuuskyselyn perusteella rikosten ilmitulo on lisääntynyt (Suonpää ym. 2024). Lakiesityksessä todetaan, että poliisin tilastoissa törkeistä pahoinpitelyistä epäiltyjen alle 15-vuotiaiden määrä nousi vuonna 2023 edeltävästä vuodesta 186 %. On kuitenkin tärkeää hahmottaa, että tilastointitavasta johtuen yksittäiset, useasta eri rikoksesta epäillyt nuoret voivat esiintyä luvuissa useita kertoja (Tanskanen ym. 2026a). Kuvattu kasvu ei siis tarkoita, että rikoksia tekevien nuorten määrä olisi lisääntynyt samassa mittakaavassa. Rikoksantorjunnan kannalta on keskeistä eritellä, missä määrin havaittu kasvu johtuu tekijöiden lukumäärän muutoksesta ja missä määrin rikosten lukumäärän kasvusta – eli selittyykö muutos pääosin sillä, että rikoksia tekevät nuoret tekevät aiempaa useampia tekoja, vai sillä, että tekoihin osallistuu aiempaa suurempi osuus nuorista.

Viime vuosien osalta ei vielä tiedetä, missä määrin nuorisoriikollisuuden kasvu selittyy tekijöiden, tekemäärien ja ilmoitusalttiuden kasvulla. Aiempi tutkimus osoittaa rikollisuuden kasautuvan pienelle osalle väestöstä. Esimerkiksi 15–17-vuotiaiden tekemistä henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista aktiivisin 1 % tekee noin 70 % kaikista rikosteoista; aktiivisin 3 % käytännössä kaikki teot (Pitkänen ym. 2024). Samalle ryhmälle kasautuu myös impulsiivisuutta, tunnekyllmyyttä, mielenterveyden häiriötä, kognitiivisia haasteita, päihderiippuvuutta ja arjen

hallinnan ongelmia. Nuorten väkivalta liittyy entistä useammin huumeisiin (Tanskanen ym. 2026b).

Esitys laajentaa lastensuojelussa käytettäviä rajoitustoimia (esim. henkilöntarkastus, omaisuuden pois ottaminen, erityisen huolenpidon jakso, yhteydenpidon rajoittaminen). Toistuvasti rikoksia tekevien nuorten kohdalla vapaaehtoisuuteen perustuvien interventioden keskeinen haaste on nuorten heikko sitoutuminen toimintoihin (Villman & Kaakinen 2024). Vastaavaa havaitaan myös päihdehoidossa.

Vaikka ehdotetut toimet eivät määritelmällisesti ole sanktioita eikä niitä saa käyttää rangaistustarkoituksessa, niillä on selkeitä yhtymäkohtia rikosoikeudellisiin seuraamuksiin: rajoituksia kohdistetaan erityisesti lapsiin, joiden käyttäytyminen on ei-toivottavaa (esim. vakava rikoskäyttäytyminen tai päihteiden käyttö). Kuten lakiesityksessäkin todetaan, lapset kokevat rajoitukset usein rangaistuksina. On todennäköistä, että osa rajoituksista vaikuttaa osin samoilla mekanismeilla kuin rikosseuraamukset. Koska esitetyn kaltaisista rajoitustoimista ja suljetuista laitoksista on niukasti empiiristä tutkimusta, toimien mahdollisia seurauksia lasten ja nuorten käyttäytymiselle on hyödyllistä arvioida myös sanktioita koskevan kirjallisuuden valossa. Vankeuden vaikutuksista vahvin tutkimusnäyttö koskee inkapasitaatiota: vankeustuomio vähentää merkittävästi vankeuden aikaista rikollisuutta (esim. Kaila 2023). Tältä osin voidaan perustellusti olettaa, että suljetut laitokset ja tehokkaampi luvattomien poissaolojen estäminen vähentävät kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten rikoskäyttäytymistä, uhrikokemuksia ja päihteiden käyttöä.

Epäselvää kuitenkin on, kuinka pitkäkestoisista vaikutuksista on kyse. Laitosaikaan sisältyy myös riskejä: laitoksissa kasvavat nuoret voivat altistua rikoksille ja kaltoinkohtelulle sekä toisten nuorten että työntekijöiden taholta (Saariluoma ym. 2021); heihin voi kohdistua haitallisia leimoja; ja laitoksessa muodostetut sosiaaliset suhteet voivat kiinnittää nuoria rikos- ja päihdemyönteisiin alakulttuureihin. Nähdäkseni nämä riskit koskevat kuitenkin myös nykytilaa, jossa yhä suurempi osuus toistuvasti rikoksia tehneistä nuorista on sijoitettu kodin ulkopuolelle (Pitkänen ym. 2022). Lakiehdotuksessa kuvatut lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetut yksiköt todennäköisesti parantavat nuorten tarvitsemien palvelujen saatavuutta. Laitosajan mahdollisia haittavaikutuksia tulee pyrkiä vähentämään osaavan henkilöstön, ulkoisen valvonnan sekä sijoitetun nuoren ja hänen asioitaan hoitavan sosiaalityöntekijän tai muun viranomaisen välisen luottamuksellisen suhteen avulla.

Lakiesityksessä arvioidaan, että lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetut yksiköt – erityisesti uusi kuntouttava suljettu laitospalvelu – koskettavat pientä osaa nuorista. Lastensuojelun sijoitusten ohella myös eräät mielenterveyden häiriöiden diagnoosit ovat lisääntyneet viime vuosina merkittävästi. Erityisesti ADHD-lääkityksen nopea lisääntyminen ja suuret alueelliset erot ovat herättäneet huomiota: tietyillä alueilla jo lähes joka viides poika käyttää ADHD-lääkitystä (THL 2025). On selvää, että neuropsykiatriset häiriöt korostuvat vakavia rikoksia tekevien nuorten joukossa ja että tämän ryhmän palvelujen saatavuutta tulee parantaa. Samalla on tärkeää huomata, että tutkimuskirjallisuuden mukaan (esim. Arvidsson ym. 2025) ADHD-diagnoosien mittava kasvu ei pääosin selity ADHD-oireiden lisääntymisellä, vaan on osa kehityskulkua, jossa kynnys määritellä käyttäytyminen hoitoa vaativaksi on madaltunut. Tämä voi uhata sekä nuorten hyvinvointia että terveydenhuollon jo ennestään niukkoja resursseja. Myös tässä lakiesityksessä kuvatun laitoshoidon määrän ja perusteiden kehitystä sekä alueellista vaihtelua tulee seurata huolellisesti. On tärkeää, ettei laitoshoidoa aleta käyttää ratkaisuna lievään rikoskäyttäytymiseen.

Karoliina Suonpää

Kriminologian tutkijatohtori, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto

Lähteet:

Arvidsson, O., Brikell, I., Larsson, H., Lichtenstein, P., Kuja-Halkola, R., Johnson, M., Gillberg, C., & Lundström, S. (2025). ASD and ADHD symptoms in 18-year-olds: A population-based study of twins born 1993 to 2001. *Psychiatry Research.*, 351, 116613.
<https://doi.org/10.1016/j.psychres.2025.116613>

Danielsson, P. (2022). Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Helsinki: Keskusrikospoliisi, Tiedusteluosasto.
<https://poliisi.fi/documents/25235045/59586774/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/5707ff63-fce5-b1a3-83ed-6ae62808adfa?t=1755585034130>

Eduskunnan oikeusasiamiehen toimintakertomus vuodelta 2023 (K 15/2024 vp), s. 96.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/K_15+2024.pdf.

Kaila, M. (2023). *Essays on Crime, Punishments, and Inequality*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/357617>

Pitkänen, J., Aaltonen, M., Suonpää, K., Heiskanen, L. & Martikainen, P. (2022). Nuorisorikollisuuden esiintyvyyden ja kasautumisen muutokset syntymäkohorteissa 1986–2000. *Yhteiskuntapolitiikka*, 87(5–6) 475–490. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022112466751>.

Pitkänen, J., Toivonen, V. M., Suonpää, K., Aaltonen, M., & Martikainen, P. (2024). Kodin ulkopuoliset sijoitukset rikoksista epäillyillä nuorilla syntymäkohorteissa 1986–2000. *Yhteiskuntapolitiikka*, 89(3), 230-242. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024061250941>

Saariluoma L, Heino, T, Eriksson P & Utriainen S. (2021). Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja teini-ikäisten väkivaltakokemukset sekä päihteiden käyttö. Tutkimuksesta tiiviisti 73/2021. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-782-1>

Suonpää, K., Raeste, A., & Saartenoja, K. (2024). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2024. (Katsauksia; Nro 64/2024). Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/587280>

Tanskanen, M., Beuker, A., Suonpää, K., Haapakangas, K., & Kivivuori, J. (2026a). Nuorten vakavan väkivallan kehitystrendit eri osoittimien valossa: Toistettava menetelmä avoimien tilastotietokantojen analyysiin. *Kriminologia*, 7(1), 1-19. <https://doi.org/10.54332/krim.161322>

Tanskanen M, Karjalainen K, Törölä M, Raeste A, Malinen S & Kivivuori J. (2026b). Substance use patterns and homicide in Finland, 2002-2022: Comparison of young and adult offenders. *International Journal of Drug Policy*. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2025.105118>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Lasten ja nuorten ADHD-diagnoosien yleisyys 2023. Tilastoraportti 4/2025. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025030616397>

Villman, E. & Kaakinen, M. (2024). Nuorten vakavan rikollisuuden ja jengiväkivallan ehkäisy Ruotsissa ja Tanskassa: Katsaus arviointitutkimuksista. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita, 2024:9. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-863-1>